

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

Ігор Ситий

●

ДО ІСТОРІЇ ГЕНЕРАЛЬНОГО ВІЙСЬКОВОГО СУДУ: ДЕКРЕТ ВІД 8 БЕРЕЗНЯ 1704 р.

Генеральний військовий суд, найвища судова установа Гетьманщини, був створений під час Національно-визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького. З 1669 р., коли місто стало гетьманською резиденцією, він розмістився в Батурині у т. зв. будинку Кочубея. Діяльність цієї установи вже давно у полі зору істориків, але всебічний її аналіз ускладнюється знищенням батуринських архівів 2 листопада 1708 р. військами О.Меншикова. Залишається єдиний шлях: виявлення та оприлюднення решток документів Генерального військового суду, що розпоршені по різних архівах, бібліотеках та музеях. Декрет суду знайдений нами серед паперів фамільного архіву відомої казацько-старшинської родини Забіл, який зберігається у Чернігівському історичному музеї імені В.В.Тарновського. Він знайомить нас з дипломом цього основного різновиду документів, що виходили з-під пера судових писарів, принципами судового процесу, процедурою прийняття рішення, судовою печаткою, складом суду.

Аналіз змісту декрету свідчить про те, що українська судова процедура відповідала таким демократичним принципам, як публічність, безпосередність, усність. Судовий процес починався оголошенням факту порушення закону. Позивач усно заявляв про свої претензії, представляв необхідні документи, сподіваючись не лише на суд людський, а й на “святую справедливість”. Відповідач також усно і документами обстоював свою позицію. Суд, вислухавши обидві сторони, розглянувши представлені документи і, головне, взявши до уваги волю гетьмана – “з виразной волѣ и указу его панской велможности”, виносив вирок. Порушення вироку каралося великим грошовим штрафом до військової скарбниці. Декрет скріплювся підписами посадових осіб та судовою печаткою і таким чином він набував законної сили. Цей документ також цікавий з огляду на питання вивчення людських, родинних стосунків доби Гетьманщини, з’ясування деяких генеалогічних проблем.

Текст декрету підготовлений до друку із збереженням усіх мовних та стилістичних особливостей, титла розкриті у дужках.

Декрет Генерального військового суду від 08.03.1704 р. Розглядається скарга Василя Жураховського, військового товариша, на Ганну Забілу, яка не сплачує йому гроші за Корніївський млин, що на р. Мозирка у с. Обтове. Суд присуджує сплатити борг під загрозою штрафу 2000 талерів до скарбу військового

Року тисяча сѣмсотного четвертого
м(е)с(я)ця марта осмого дня

Перед судом Его царского пр(е)св(е)тлого в(е)л(и)ч(е)ства Войска Запорожского Енералным по занесеню самому ясне велможному его м(и)л(о)сти п(а)ну гетману и кавалеру суппликѣ з полеценя его панской велможности, будучи наочне п(а)нѣ Василий Жураховский, товариш войсковий, обывател глуховский, сам од себе и именемъ жони своей прекладал жалобу свою на п(а)нюю Анну Иванову Забѣлину, обивателку короповскую, швакровку свою, упоминаючися з добръ покойного п(а)на Петра Забѣлы, обозного войскового енералного, тестя своего, по осталих небощиком п(а)ном Ивановом, мужем, обжалованноѣ, а по нем его з поосталими потомками владѣмих, на жону свою тысячи талярей грошей и інших рѣчей подлугъ первого небощиковского тестаменту, при том и млина именуемого Корнѣевского на речцѣ Мозирци, в селѣ Обтовѣ будучого, до того ж покойного п(а)на Петра Забѣлы тестаментом жонѣ его лекгованного. При которой своей скарзѣ просил себѣ с(вя)той справедливости. На тую теды жалобу речоная п(а)нѣ Забѣлина перед тим же войсковим Енералным судом ставши, при своих словесних и на супплицѣ вираженних отвѣтах, щитилася тестаментом од пререченого свекра своего покойного п(а)на Петра Забѣлы, при остатнем живота его крессу справленним; а при том о млынѣ Корнѣевском докладала такъ же той мовит млын хочай в тестаментѣ на жону п(а)на Жураховского естѣ найменованний однак по его доброволном соизволеніѣ продажним способом у владѣние небощикои мужу моему вѣчне од его попущений, яко ж уже мовит певную личбу готових грошей и инние рѣчи ценою, а другие и безцѣнно за живота мужа моего в нагороду того млына до рук своих одобрал. А той мовить тысячи талярей и инних рѣчах, якие он панѣ Жураховский в скарзѣ своей именуеть не естам я и вѣдома о которие мовит через килканадцать лѣтъ правне он неупоминаючис тепер мене по смерти мужа моего з поосталими потомками турбует. При яких своих отвѣтахъ презентовала писмо рукою его п(а)на Жураховского при одобранию на тот млын певного числа грошей з иншими рѣчами писанное. Якому писму своему он пан Жураховский не запираючис, именовал тые гроши и иншие рѣчи не за продане того млына, але в нагороду // (арк. 1 зв.) припадаючих з него розмѣрових пожитков через килканадцат лѣтъ небощиком мужем обжалованной одбираемихъ, будто подлугъ приговору словесно з нимъ небощикомъ учиненного, собою взятые быти. И доводил того же той млынѣ не естѣ skutечною вечистою продажею заведенный писмом его ж небощиковским к себѣ писанным, в котором доложено абы он п(а)нѣ Жураховский еще тысячу золотих за той млын од его небощикои взявши квѣтовал его и болшей жадной не вицинал турбацѣ.

Судь Его царского пр(е)св(е)тлого в(е)л(и)ч(е)ства Войска Запорожского Енералный, по вислуханню од стороны поводовой п(а)на Василя Жураховского жалоби, а од позванной п(а)ней Ивановой Забѣлиной отвѣтовѣ и по вичитанню презентованного од еи тестаменту, за докладомъ самому ясне велможному его м(и)л(о)сти п(а)ну гетману и кавалеру, з виразной волѣ и указу его панской велможности, той пунктъ в жалобѣ пана Жураховского голословне без доводу о тысячи талярах, в тестаментѣ ненайменованних положенный и о инних рѣчах именуемих, уже перемовчанемъ килканадцатолѣтней давности замедлѣнних, подлугъ артикуловъ правних одтинает, остатний тестаментъ покойного пана Петра Забѣлы, обозного войскового енералного, смертию его потвержденный, при моци заховуючи и оний потвержаючи. А по писму небощикои п: Петра Забѣлы швакгра его пана Жураховского к ему писанном, тую тысячу золотих якую он небощикъ п: Забѣла за той вышпомененний млын найменоваль дати, наказует абы речоная п: Забѣлина ему п: Жураховскому заплатила, которой сумми мает он юй яко доброволним приговором сами межи собою постановили до близкопришлых св(я)ть Воскресения Г(о)с(под)ня почекати. А по одобранию о том терминѣ тих грошей, не повинень уже будеть он п: Жураховский з жоною и з потомками

своѣми оной п: Забѣлиной и еи потомковъ о той млын и нѣ ощо инное над остатный покойного пана свекра еи тестаментѣ судом войсковим Енералним потверженний вѣчне турбовати. А взаемне и она п: Забѣлина по одданю тоей сумми не мает з потомками своѣми противъ самого п: Жураховского, жони и его потомковъ жадной вщинати турбации. Що абы было крѣпко зарукою двох тысяч талярей до скарбу войскового неотпустною утврждает // (арк. 2) той же судѣ войсковый Енералный сим писаннемъ при подписѣ рукъ и при звыклой печати виданнимъ. Писано в Батуринѣ року и дня вишейименованного.

Его царского пр(е)св(е)тлого в(е)л(и)ч(е)ства Войска Запорожского енералный судия Василий Кочубей. М.П.

Захария Шыйкевич товариш войсковый.

Семень Савичъ писарь судовъ войсковыхъ Енералныхъ.

Продлугъ сего декрету з суду войскового Енералного виданного, я Василий Жураковский отобралъ тысячу золотихъ сполна от п(а)нѣ Забѣлиной швагровой своей.

Чернігівський історичний музей імені В.В.Тарновського. – Інв. № Ал 395, арк. 28-29. Оригінал на 2-х аркушах: 2^о, 32,4 x 20 см. Чорнило коричневе. Філігрань: двоголовий орел під королівською короною. На арк. 29 зв. позначка: “Писмо отданих грошах золтихъ тысячей три пану Жураковскому асавулови енералному”. Завірений паперово-восковою печаткою, овальної форми, 32x28 мм, на червоному воску. Зображення: суддівський жезл (“лѣска”), ліворуч від жезла хрест, а під хрестом півмісяць; праворуч від жезла хрест, а під хрестом шестипроменева зірка. Все зображення обіймають 2 гілки. Навколо напис: “ + ПЕЧАТ ВОЙСКА ЕГО ЦР ПРВ ВЛЧ ЗАПОР СУДУ ЕНЕРАЛНОГО”. Кустодія овальної форми з носиком, вирізана з 2-го арк.

